

Освітній процес під час війни у запитаннях та відповідях

Служба освітнього омбудсмена [зібрала](#) відповіді на основні запитання, які звучали у межах прямого ефіру «Година запитань» з освітнім омбудсменом Сергієм Горбачовим. Під час ефіру йшлося про проблемні питання освіти в умовах воєнного стану, які найбільше хвилюють учасників освітнього процесу.

Освітній процес, дистанційне навчання в умовах воєнного стану та отримання документів про освіту

Чи може дитина, яка знаходиться за кордоном, продовжити навчання в школі на території України?

Дитина може здобувати освіту за дистанційною формою в закладі освіти, у якому навчалася раніше. Звертаємо увагу, навіть якщо заклад освіти фізично було зруйновано – він все одно може організовувати дистанційне навчання для всіх здобувачів. Тому найкраще – за можливості продовжити навчання дистанційно у своєму закладі освіти.

Якщо дистанційне навчання у закладі освіти не здійснюється, дитина може продовжити навчання в іншому закладі освіти на території України. Для цього один із батьків, опікунів чи інших законних представників, родичів повинен подати до закладу освіти відповідну заяву про зарахування (її скановану копію чи фотокопію). Заява подається будь-яким способом: особисто або електронною поштою, через месенджер або іншим зручним способом для заявника.

Якщо у законних представників наявне свідоцтво про народження дитини та свідоцтво її навчальних досягнень – бажано скановані копії чи фотокопії цих документів додати до заяви.

Докладніше, як дітям-переселенцям продовжити навчання у закладах освіти, читайте за [посиланням](#).

Як діти, що вимушено покинули Україну, можуть продовжити навчання – читайте за [посиланням](#).

Чи потрібно для зарахування до української школи довідку внутрішньо переміщеної особи?

Для зарахування до закладу освіти в Україні не потрібна довідка ВПО (крім зарахування до 1 класу, про це нижче), достатньо лише подати заяву (її скановану копію чи фотокопію) про зарахування одного з батьків чи інших законних представників.

Заява подається будь-яким способом: особисто або електронною поштою, через месенджер або іншим зручним способом для заявника. Якщо у законних представників наявне свідоцтво про народження дитини та свідоцтво її навчальних досягнень – бажано скановані копії чи фотокопії цих документів додати до заяви.

Звертаємо увагу, що довідка ВПО може бути потрібна для зарахування до першого класу. Якщо в батьків внутрішньо переміщеної дитини немає свідоцтва про народження та медичної довідки – для зарахування дитини до першого класу вони можуть подати довідку ВПО. Водночас якщо документи на зарахування до 1 класу подають особи, які є внутрішньо

переміщеними особами, але не зареєстрованими на цій території, заклад освіти сприяє їх реєстрації і не відмовляє у прийомі документів. Це визначено [листом](#) МОН «Щодо зарахування до 1-го класу закладів загальної середньої освіти» та [Порядком](#) зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти.

Як дитині, яка внаслідок війни вимушено перемістилася за кордон, отримати українське свідоцтво про середню освіту?

Якщо дитина знаходиться за кордоном, є два шляхи отримання документа про освіту.

Якщо дитина продовжує навчатися дистанційно у школі на території України, то саме ця школа і видасть документ про освіту.

Навчатися дитина може у школі, де здобувала освіту до війни, або у будь-якій школі на території України.

Як записатися до школи – дивіться у попередньому запитанні.

Не завжди дитина може навчатися у школі, яка знаходиться на території України, оскільки у переважній більшості країн є обов'язковим навчання дітей у місцевих школах.

Тому для отримання документа про освіту (а особливо актуально це для учнів 9 та 11 класів) здобувач освіти може навчатися в Міжнародній українській школі, яка здійснює навчання дітей, що знаходяться за кордоном, та координує освітній процес у суботніх школах. Гаряча лінія школи: +380990799252 (Whatsapp, Telegram). Графік роботи: понеділок – п'ятниця, з 10.00 до 14.00.

Також дитина може навчатися в українських суботніх школах. Для отримання документа про освіту учень має навчатися в українських школах, із якими Міжнародна українська школа має укладений договір. З переліком таких шкіл ви можете ознайомитися [за посиланням](#) (на ваш пристрій завантажується документ).

Зверніть увагу, що дитина може також навчатися в українських суботніх школах, [перелік](#) яких надано Міністерством зовнішніх справ. У Службі освітнього омбудсмена [просять](#) уважно обирати школу для навчання дитини за кордоном, адже є непоодинокі випадки, коли російські школи маскуються під українські та отруюють душі наших дітей пропагандою «руського міра».

Як мають працювати заклади дошкільної освіти?

Якщо для закладів загальної середньої освіти можна організувати дистанційне навчання, то для закладів дошкільної освіти це досить складно. Оскільки навіть якщо зібрати дітей перед екранами та проводити для них заняття дистанційно, вони потребують особистої присутності в кімнаті дорослого задля безпеки дітей, а також щоб допомагати дитині організаційно. Вважаю, що там, де це можливо, у безпечних населених пунктах, заклади дошкільної освіти можуть працювати офлайн. Але наразі усі населені пункти на території України під загрозою ракетних ударів, тому необхідно при організації освітнього процесу враховувати наявність укриття у закладі освіти.

Там, де ситуація для очної роботи садочку небезпечна, необхідно оголошувати простій та виплачувати працівникам не менше $\frac{2}{3}$ тарифної ставки. Це визначено [статтею 113 Кодексу законів про працю України](#). Водночас закон не забороняє виплачувати більше $\frac{2}{3}$ тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу).

Також МОН видало [лист](#) «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні». Згідно з ним, керівникам закладів дошкільної освіти рекомендовано надавати освітні послуги із застосуванням різних форм організації освітнього процесу в ситуації, коли заклад дошкільної освіти повністю або частково припиняє діяльність у зв'язку з військовими діями, з використанням дистанційної та змішаної форми організації освітнього процесу.

Педагогам рекомендується організовувати освітній процес з урахуванням воєнної ситуації у населеному пункті (очне, змішане, дистанційне). Тобто працювати дистанційно заклади дошкільної освіти теж можуть, але зрозуміло, що таке навчання для дітей дошкільного віку організувати складно.

Чи доречно під час дистанційного навчання в умовах воєнного стану навантажувати впродовж навчального дня учнів тестами, самостійними та контрольними роботами?

В умовах воєнного стану освітні, навчальні програми та навчальний план рекомендується виконувати, ущільнюючи навчальний матеріал, організовуючи самостійну навчальну діяльність учнів, додаткові консультації з використанням технологій дистанційного навчання. Це визначено [наказом](#) МОН «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року».

Окрім здійснення навчального процесу, постійної уваги також потребує питання психологічної підтримки дітей, тому перевантажувати дітей в таких умовах неправильно. Водночас звертаю увагу на вимоги: скільки часу діти різного віку можуть безперервно працювати з технічними засобами під час уроку, щоб не завдавати шкоди здоров'ю. Ці вимоги сформульовані, зокрема, у [Санітарному регламенті](#) для закладів загальної середньої освіти:

- для учнів 1 класів — не більше 10 хвилин;
- для учнів 2-4 класів — не більше 15 хвилин;
- для учнів 5-7 класів — не більше 20 хвилин;
- для учнів 8-9 класів — 20 — 25 хвилин.

При здвоєних навчальних заняттях для учнів 10-11 (12) класів — не більше 25-30 хвилин на першому навчальному занятті та не більше 15-20 хвилин на другому навчальному занятті.

Як провести підсумкове оцінювання учня, який відмовляється або не має змоги долучитися до дистанційного навчання через воєнний стан?

Перш за все необхідно з'ясувати, чому учень не долучається до навчання, налагодити комунікацію з батьками та виробити спільно з ними шляхи продовження навчання для дитини.

Відповідно до [наказу](#) МОН, семестрове оцінювання за II семестр, у залежності від ситуації, може здійснюватися за результатами:

- тематичного оцінювання;
- поточного оцінювання, отриманого учнями під час очного, змішаного і дистанційного навчання;
- підсумкового оцінювання за II семестр, що може здійснюватися у вигляді письмової контрольної роботи, онлайн тестування, діагностичної роботи, усної співбесіди тощо;

- при оцінюванні учнів із музики, фізичної культури тощо за рішенням педагогічної ради пропонується враховувати результати їх навчання з відповідних предметів у закладах позашкільної освіти.

Річне оцінювання МОН рекомендує здійснювати на підставі семестрових оцінок.

Якщо поважних причин, які унеможливають навчання дитини, немає, то варто нагадати батькам, що, відповідно до Закону України [«Про освіту»](#), усі учні обов'язково мають здобувати загальну середню освіту. Батьки такого учня повинні нести адміністративну відповідальність за неналежне виконання батьківських обов'язків. Ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей, – тягне за собою штраф від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (стаття 184 [Кодексу України про адміністративні правопорушення](#)). Тому варто нагадати про це батькам учня, аби учень обов'язково продовжив навчання.

Чи повинен класний керівник збирати та подавати інформацію про місце перебування учнів та про те, чи продовжили вони навчання?

Відповідно до закону України [«Про освіту»](#), всі учні мають здобувати загальну середню освіту.

Щоб приймати відповідні управлінські рішення та краще налаштовувати освітній процес для дітей, які стали переселенцями або вимушено перемістилися за кордон, для держави важливо володіти даними, скільки здобувачів освіти продовжили навчання, де вони перебувають, з яких причин не продовжили навчання.

Важливо, щоб місцеві органи освіти об'єднаних територіальних громад вели окремий облік та формували реєстр здобувачів освіти за місцем їх перебування (навчання). Ці реєстри повинні містити прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), дату народження, місце проживання (перебування), місце навчання (заклад освіти), попереднє місце проживання (перебування), попереднє місце навчання (заклад освіти), форму здобуття освіти, належність дитини до категорії осіб з особливими освітніми потребами. Про це зазначено в [наказі](#) МОН «Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні».

Тому класний керівник має володіти інформацією про місце перебування кожного учня й те, чи продовжив він навчання і за необхідності надати її керівнику закладу освіти.

Але зверніть увагу, якщо ця інформація збирається й закладами освіти, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях, то у цьому випадку батькам та учням не варто надавати інформацію.

Відмова від вивчення російської мови

Як відмовитися від вивчення російської мови? Хто має приймати рішення щодо викладання російської мови під час війни? Адже навчальний рік ще триває, учителів протарифіковано, але всі розуміють, що потрібно щось змінити.

Можливе рішення, яке цілком у законному полі: до кінця навчального року оголосити простій для вчителів російської мови через неможливість викладати мову агресора.

На наступний навчальний рік – замінити у навчальних планах на інші, більш корисні предмети: наприклад, історію України, математику, англійську мову тощо.

Стосовно можливостей працювати для вчителів російської мови і літератури, то важливо враховувати, що під час навчання у педагогічному закладі вищої освіти вони вивчали і українську мову, і українську літературу, і зарубіжну літературу. Тому ці колеги цілком можуть пройти навчання, перекваліфікуватися і викладати інші спеціальності, передбачені дипломом про педагогічну вищу освіту.

Також нещодавно міністр освіти і науки України [заявив](#) про створення робочої групи в межах дисципліни «Зарубіжна література». Робоча група буде оцінювати необхідність творів російських авторів у програмі курсу «Зарубіжна література».

Що робити студентам - майбутнім викладачам російської мови? Чи будуть зміни в університетських програмах?

В університетських освітніх програмах також мають бути відповідні зміни. Студенти, які наразі вивчали російську мову, щоб стати її викладачами, можуть викладати інші предмети, передбачені їхніми спеціальностями за дипломом.

Необхідно переглянути ліцензовані обсяги щодо підготовки вчителів російської мови відповідно до потреб та запитів на навчання російською мовою. Наприклад: у 2022 році Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди оголосив прийом на навчання на освітній ступінь «бакалавр», ліцензований обсяг на спеціальності:

- середня освіта (Українська мова і література) – 30 осіб;
- українська мова і література, польська мова в закладах освіти – 20 осіб;
- українська мова і література, англійська мова в закладах освіти – 30 осіб;
- російська мова, зарубіжна література, англійська мова в закладах освіти – 35 осіб.

Університет – за погодженням з МОН – цілком може переглянути цей розподіл, враховуючи фактичний стан справ.

Окуповані території та території активних бойових дій

Як мають здійснюватися виплати педагогам, що залишаються на тимчасово окупованих територіях? Куди звертатися по допомогу?

Поки що механізм здійснення виплат залишається нерегульованим. Оптимальним рішенням у цій ситуації вважаємо оголошення простою для всіх закладів освіти на всіх тимчасово окупованих територіях.

Час простою не з вини працівника оплачується з розрахунку не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу). Тобто під час воєнного стану керівник не може виплачувати працівникові закладу освіти менше $\frac{2}{3}$ тарифної ставки. Це визначено [статтею 113 Кодексу законів про працю України](#). Водночас закон не забороняє виплачувати вище, ніж $\frac{2}{3}$ тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу).

Але усі розуміють, що частина керівників закладів освіти та управлінь освіти не мають змоги видати накази про простій, втратили доступ до печаток, електронних цифрових підписів, програмних систем нарахування, казначейських рахунків тощо для нарахування заробітної плати працівникам сфери освіти.

Служба освітнього омбудсмена зверталась до Верховної Ради України, центральних органів влади із відповідним листом та публічно з [пропозиціями](#) щодо підтримки освітян на окупованих територіях, зокрема:

- вирішити питання оголошення простою працівникам закладів освіти, яким не можуть оголосити простої через недієздатність органів управління освітою та закладів освіти на окупованих територіях;
- чітко визначитися та оприлюднити повідомлення, чи буде перераховуватися заробітна плата зараз, чи виплати будуть здійснені після звільнення тимчасово окупованих територій;
- уточнити критерії визначення колаборантів, щоб не допустити здійснення виплат тим, хто допомагає ворогу.

Голова Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Сергій Бабак також висловив підтримку українським освітянам на окупованих територіях.

Уряд працює над розв'язанням питань заробітної плати педагогічним працівникам з ТОТ.

Водночас слід звернути увагу, що, згідно з оновленим в умовах воєнного стану законодавством, за органами управління у сфері освіти місцевих органів виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та установ освіти залишається обов'язок забезпечити та організувати оплату праці працівників закладів освіти та установ освіти незалежно від їх поточного місця проживання (перебування) в Україні чи за її межами, у тому числі шляхом прийняття рішення (розпорядження, наказу) про оголошення простою у закладах освіти, що не можуть здійснювати освітню діяльність внаслідок збройної агресії російської федерації ([наказ](#) МОН № 274 «Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні»).

Статтею 10 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» визначено, що роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати. Роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили.

Звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати. У разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойових дій строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства.

Також міністр освіти і науки 16 квітня [заявив](#), що проведення виплат заробітної плати може здійснюватися, якщо на окупованій території відбувається освітній процес за українськими стандартами та є можливість виїхати на підконтрольну українській владі територію для здійснення казначейських процедур.

Ті освітяни, які перейдуть на освітній процес за російськими стандартами, будуть розцінені як колаборанти та нести кримінальну відповідальність. Директори, які звільнилися, щоб не працювати на окупантів, у будь-якому разі отримають заробітну плату та будуть поновлені на роботі після відновлення української влади на цих територіях.

Як діяти педагогам, яких окупанти та місцеві колаборанти змушують співпрацювати або звільнятися з українських шкіл?

Усі розуміють складність і навіть трагізм ситуації працівників закладів освіти, які залишилися на тимчасово окупованих територіях, але все ж Служба освітнього омбудсмена закликає не зраджувати свою державу та не співпрацювати з окупантами й колаборантами. На жаль, не можна рекомендувати, як педагогам уникати цієї співпраці, адже все залежить

від конкретної тимчасово окупованої території, ситуації, у якій знаходиться конкретна людина.

Освітній омбудсмен вважає, що всі записи в трудових книжках працівників, зроблені окупантами та колаборантами, або іншими працівниками під примусом, мають бути визнані недійсними, а педагогічний стаж педпрацівника – вважатися неперервним.

Також слід звернути увагу, що до Кримінального кодексу України [внесли зміни](#) – доповнили статтею 111-1 Колабораційна діяльність. У цій статті зазначено, що здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти, караються виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

Як забезпечити виконання освітніх та навчальних програм, навчальних планів в умовах окупації, якщо заклад освіти призупиняє освітній процес від початку повномасштабної війни на тривалий час?

Якщо заклад освіти відновив освітній процес і є можливість організовувати дистанційне навчання з учнями – МОН рекомендує виконувати навчальні програми та навчальний план, ущільнюючи навчальний матеріал, організовуючи самостійну навчальну діяльність учнів, додаткові консультації з використанням технологій дистанційного навчання тощо та внести відповідні зміни до календарно-тематичного планування з предметів інваріантної та варіативної складової навчального плану закладу освіти для забезпечення якісного виконання програм без урахування показників із кількості днів. Це визначено [наказом](#) МОН від 01.04.2022 року № 290 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року».

Що робити працівнику, якщо зник зв'язок (інтернет, мобільний) із закладом освіти та всім регіоном на тимчасово окупованій території?

Якщо працівник знаходиться на безпечній українській території, то він має зареєструватися як внутрішньо переміщена особа і може підшукувати роботу за сумісництвом чи [строковим трудовим договором](#). Найголовніше – вірити в ЗСУ та наближати звільнення тимчасово окупованих територій своєю роботою там, де він зараз знаходиться.

Як педагогам, які втратили документи про освіту, про підвищення кваліфікації, трудові книжки, інші документи, відновити їх?

На жаль, це поширена проблема, і не лише серед педагогічних працівників. Ми порушували це питання на рівні Кабінету Міністрів України. Поки що чітко прописані механізми вирішення цих питань нам невідомі. Нагадуємо, що свій електронний паспорт та ідентифікаційний код ви можете знайти в застосунку Дія.

- Документи про освіту

Для тих, хто втратив документи про освіту, але має їхні реквізити чи копію, зокрема електронну, може підтвердити наявність освіти в [Електронному реєстрі документів про](#)

[освіту](#). Для підтвердження необхідно ввести наступні дані: вид документа, серія, номер, прізвище, ім'я, по батькові особи.

Але врахуйте, що у Реєстрі містяться відомості та дані про документи про освіту, виготовлені з 2000 року, крім інформації про випускників військових закладів вищої освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти.

Відновити документи про освіту можна, але якщо заклад освіти, який видавав документ, знаходиться на безпечній території.

Як відновити свідоцтво про освіту у разі його пошкодження або втрати – [рекомендації](#).

Рекомендації, які відновити документ про професійну освіту – за [посиланням](#).

Як отримати дублікат документа про вищу освіту – [роз'яснення](#).

- Трудова книжка

Якщо трудова книжка внутрішньо переміщеної особи залишилася у попереднього роботодавця, то можливо виготовити дублікат трудової книжки. Раніше, ще до воєнного стану, під час антитерористичної операції була наступна процедура отримання дублікату трудової книжки для ВПО. Згідно з пунктом [5.6 Інструкції про порядок ведення трудових книжок працівників](#), внутрішньо переміщена особа мала подати заяву та отриману письмову інформацію в довільній формі зі штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації про виникнення надзвичайної ситуації або Антитерористичного центру при Службі безпеки України про проведення антитерористичної операції на території, де працював працівник.

У разі відновлення доступу до трудової книжки записи з дублікату про періоди роботи переносяться до трудової книжки. При цьому на першій сторінці дублікату робиться напис: «Дублікат анульовано», посвідчується печаткою роботодавця за останнім місцем роботи працівника та дублікат повертається його власнику.

Сподіваємося, що невдовзі буде розроблений механізм отримання дублікату трудової книжки в умовах воєнного стану.

Також з 10 червня 2021 року в Україні офіційно [діють електронні трудові книжки](#). Деякі роботодавці вже почали оцифровування трудових книжок, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі».

Якщо попередній роботодавець вже оцифрував трудові книжки, працівник може зайти свою трудову книжку на [порталі електронних послуг Пенсійного фонду України](#). Для цього необхідно створити свій особистий кабінет на цьому порталі.

У Державній службі України з питань праці [пояснюють](#), як це зробити.

Зареєструватися можна кількома способами:

- за кваліфікованим електронним підписом, який можна отримати в Державній податковій службі, акредитованому центрі сертифікації ключів, а також у деяких банках: ПриватБанк, ПУМБ, Креді Агріколь Банк тощо;
- за логіном і паролем – для цього необхідно зареєструватися на порталі за допомогою коду, отриманого в територіальних органах Пенсійного фонду України за наявності паспорта, ідентифікаційного коду та відповідної заяви;

- через сервіс ID.GOV.UA, який передбачає ідентифікацію за ЕЦП, за мобільним телефоном (Mobile ID) або наявності рахунку в одному з 27 банків України (Bank ID).

Найпростіше отримати цифровий підпис через банк.

- Документи про атестацію

Для атестації педагогічних працівників створюються відповідні комісії. Атестаційні комісії I рівня у закладах освіти. Атестаційні комісії II рівня створюються у місцевих відділах освіти.

Тому, якщо заклад освіти та відповідно відділ освіти знаходиться на окупованій території, або в зоні бойових дій, або будівля, документи та архів цих установ знищено, то відновити документи про атестацію на відповідність займаній посаді, присвоєння кваліфікаційних категорій «спеціаліст», «спеціаліст другої категорії», «спеціаліст першої категорії» є проблемним. Але вважаю, що такий механізм має бути розробленим.

Атестаційні комісії III рівня створюються в Міністерстві освіти і науки України та в обласних департаментах управління, тому, на нашу думку, є можливість відновити інформацію про присвоєння педагогічних звань та кваліфікаційної категорії «спеціаліст вищої категорії».

Як отримати свідоцтво про освіту на окупованих територіях?

Поки що на це запитання немає відповіді. Наразі [наказом](#) МОН № 290 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року» визначено, що інформацію на замовлення документів про освіту випускникам можуть подавати як заклади освіти, у яких вони навчалися раніше, так і заклади, де діти навчаються зараз.

Як випускнику з тимчасово окупованих територій взяти участь у національному мультипредметному тесті, якщо поганий Інтернет-зв'язок?

За інформацією Українського центру оцінювання якості освіти, у травні кожен на своїй [Інформаційній сторінці](#) обов'язково повинен підтвердити бажання складати НМТ і повідомити організаторам про те, у якому регіоні перебуватиме в липні. Усі абітурієнти складатимуть тест на безпечних територіях.

Планується, що після підтвердження інформації про регіон перебування абітурієнтів розподілять у відповідні пункти тестування на безпечних територіях. Інформацію про свій пункт тестування можна буде знайти у своєму реєстраційному кабінеті.

Механізм організації НМТ продовжує напрацьовуватися, тому поки що нам усім залишається очікувати офіційних роз'яснень від МОН та УЦОЯО.

Також в УЦОЯО наголошують, що однієї реєстраційної картки достатньо для потрапляння до бази даних про потенційних учасників НМТ, і просять не створювати дублі реєстраційних карток і не надсилати свої документи до регіональних центрів оцінювання якості освіти повторно.

Трудові питання та оплата праці під час воєнного стану

Чи потрібно працівникові ходити до закладу освіти, якщо в закладі оголошено простій?

Оголошення простою означає, що працівник не зобов'язаний виходити на роботу. Виходити на роботу працівник у такому разі має, тільки якщо був виданий відповідний наказ місцевої військової адміністрації долучатися до робіт із забезпечення діяльності критичної інфраструктури.

Відповідно до нещодавно ухвалених змін у законодавстві, роботодавець має право перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (крім переведення на роботу в іншу місцевість, на території якої тривають активні бойові дії), якщо така робота не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, що становлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей, з оплатою праці за виконану роботу не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою (стаття 3 Закону України [«Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»](#)).

Чи законне переведення на ⅔ тарифної ставки без попередження?

Так, це законно, якщо це пов'язано з оголошенням простою у закладі освіти офіційним наказом керівника. Час простою не з вини працівника оплачується з розрахунку не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу).

Тобто під час воєнного стану керівник не може виплачувати працівникові закладу освіти менше ⅔ тарифної ставки. Це визначено [статтею 113 Кодексу законів про працю України](#). Водночас закон не забороняє виплачувати вище, ніж ⅔ тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу). Зокрема, більший розмір може встановлюватися галузевими нормативними документами та колективними договорами.

Як має виплачуватися заробітна плата під час простою?

Час простою не з вини працівника оплачується з розрахунку не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу). Тобто під час воєнного стану керівник не може виплачувати працівникові закладу освіти менше ⅔ тарифної ставки. Це визначено статтею 113 Кодексу законів про працю України. Водночас закон не забороняє виплачувати вище, ніж ⅔ тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу). Зокрема, більший розмір може встановлюватися галузевими нормативними документами та колективними договорами.

Відповідно до [листа](#) МОН, оплата праці усім працівникам (педагогічним, науково-педагогічним та іншим працівникам) закладів і установ освіти, навчання у яких призупинено, здійснюються в розмірі середньої заробітної плати, а тих педагогічних працівників, оплата праці яких здійснюється за тарифікацією, із розрахунку заробітної плати, встановленої при тарифікації, з дотриманням при цьому умов чинного законодавства.

Якщо освітній процес відбувається в очному або дистанційному форматі, то заробітна плата виплачується у повному обсязі.

Докладніше про оплату праці – за [посиланням](#).

Чи може керівник виплачувати ⅔ тарифної ставки, якщо не було простою?

Якщо простій оголошено в закладі освіти не було, й освітній процес відбувається в очному, дистанційному або змішаному форматі, то заробітна плата працівникам виплачується у повному обсязі. Якщо працівника переводять на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, оплата праці за виконану роботу має бути не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою.

Чи можуть працівникам закладів освіти на період воєнного стану знімати доплати та надбавки?

Тут потрібно враховувати вид нарахування доплати чи надбавки. Наприклад, якщо педагог отримує доплату за класне керівництво, то її педагогічному працівнику буде правильним продовжувати виплачувати, оскільки навіть дистанційно педагог виконує свої обов'язки та координує роботу свого класу.

Те ж саме стосується доплати за перевірку навчальних робіт учнів.

Якщо ж працівник отримує доплати за завідування кабінетом і знаходиться за кордоном – то зрозуміло, що виконувати саме цю роботу дистанційно він не може – у такому разі правильним буде тимчасово не виплачувати ці доплати, оскільки поки що працівник не може виконувати цю роботу.

Чи може заклад освіти на певний час припинити роботу через нестачу фінансування і не виплачувати заробітну плату?

Не може. Це абсолютно незаконно. У такому разі в закладі освіти має бути встановлено простій. Простій – зупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідворотною силою або іншими обставинами (стаття 34 Кодексу Законів про працю України).

[Постановою](#) Кабміну від 07 березня 2022 р. № 221 надано право керівникам державних органів, підприємств, установ та організацій, що фінансуються або дотуються з бюджету, до припинення чи скасування воєнного стану в Україні в межах фонду заробітної плати, передбаченого у кошторисі, самостійно визначати розмір оплати часу простою працівників, але не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові тарифного розряду (посадового окладу).

Також, згідно з [листом](#) МОН №1/3378-22, оплата праці усім працівникам (педагогічним, науково-педагогічним та іншим працівникам) закладів і установ освіти, навчання у яких призупинено, здійснюються в розмірі середньої заробітної плати, а тих педагогічних працівників, оплата праці яких здійснюється за тарифікацією, із розрахунку заробітної плати, встановленої при тарифікації, з дотриманням при цьому умов чинного законодавства.

Водночас роботодавець може тимчасово зупинити дію трудового договору у зв'язку з військовою агресією проти України, що виключає можливість надання та виконання роботи. Призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин (стаття 13 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»).

Чи законно звільняти працівника з посади під час воєнного стану?

Допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку) (стаття 5 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»).

Докладніше про організацію трудових відносин під час воєнного стану читайте [тут](#).

Щодо примусу, то, по-перше, будь-який примус є незаконним: ані до заяв на звільнення, ані до заяв на відпустку. Освітній омбудсмен [закликав](#) освітян не піддаватися тиску та не писати під тиском жодних заяв.

Якщо ви власноруч написали заяву на відпустку, відкликати працівника з відпустки може лише керівник закладу освіти – і для цього є чіткі підстави, які визначені законом. Довести, що така заява була написана під тиском або примусом, також практично неможливо.

По-друге, учителі мають законне право працювати з-за кордону дистанційно. Чинне законодавство не встановлює жодних територіальних обмежень щодо робочого місця працівника в умовах дистанційної роботи.

Відповідно до статті 60-2 [Кодексу законів про працю України](#), дистанційна робота – це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або уповноваженого ним органу, у будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Також Міністерство освіти і науки України видало [лист](#) № 1/3463-22 щодо дозволу вчителям та викладачам дистанційно працювати з-за кордону.

Чи правомірною позицією керівників відмовляти у можливості працювати у дистанційній формі педпрацівникам, які обіймають посади: заступника директора, практичного психолога, педагога-організатора та вимушено знаходяться за кордоном?

Неправомірні. Міністерство освіти і науки України видало [лист](#) № 1/3463-22 від 15.03.2022 року, у якому чітко зазначено, що «кожен працівник (педагогічний, науково-педагогічний та інші працівники) закладів і установ освіти, робота якого відбувається у дистанційному режимі, має самостійно визначити робоче місце та, відповідно, несе відповідальність за забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці на обраному ним робочому місці, у тому числі за межами території України.

Докладніше – у [роз'ясненнях](#) освітнього омбудсмена.

Чи можуть керівники закладів залучати педагогічний колектив до нічних чергувань, зокрема жінок, які мають малолітніх дітей?

У період дії воєнного стану роботодавець має право перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (крім переведення на роботу в іншу місцевість, на території якої тривають активні бойові дії), якщо така робота не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, що ставлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей, з оплатою праці за виконану роботу не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою (стаття 3 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»).

Але у період дії воєнного стану не залучаються до роботи в нічний час без їх згоди: вагітні жінки та жінки, які мають дитину до одного року, особи з інвалідністю, яким за медичними рекомендаціями протипоказана така робота (стаття 8 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»).

Працівники, які мають дітей (крім вагітних жінок, жінок, які мають дитину до одного року, осіб з інвалідністю, яким за медичними рекомендаціями протипоказана така робота), у період дії воєнного стану можуть залучатися за їхньою згодою до нічних і надурочних робіт, робіт у вихідні, святкові та неробочі дні, направлятися у відрядження (стаття 9 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»).

У період дії воєнного стану дозволяється застосування праці жінок (крім вагітних жінок і жінок, які мають дитину до одного року) за їхньою згодою на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах.

Нормальна тривалість робочого часу працівників у період воєнного стану не може перевищувати 60 годин на тиждень. П'ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється роботодавцем за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення). Час початку і закінчення щоденної роботи (зміни) визначається роботодавцем (стаття 6 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»).

Скільки триватиме відпустка працівників освіти?

У період дії воєнного стану щорічна основна оплачувана відпустка надається всім працівникам тривалістю 24 календарні дні (стаття 12 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»).

У період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику в наданні будь-якого виду відпусток (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури.

Протягом періоду дії воєнного стану роботодавець на прохання працівника може надавати йому відпустку без збереження заробітної плати без обмеження строку, встановленого частиною першою статті 26 Закону України «Про відпустки» (стаття 12 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»).

Керівництво закладу освіти змушує працівників, які знаходяться за кордоном, заповнювати журнали? Як діяти працівнику, якщо він не може цього зробити?

Облік проведених занять та успішності учнів можна здійснювати в електронному форматі, а паперові журнали заповнити (якщо у цьому є потреба) після завершення дії воєнного стану.

Служба освітнього омбудсмена зверталась до центральних органів влади щодо врегулювання питання заповнення класних журналів у паперовій формі з певною періодичністю безпосередньо у закладі освіти. Нормативно це питання поки що залишається неврегульованим.

Чи потрібно працівникам закладів освіти проходити під час воєнного стану медичні огляди? Чи може керівник закладу вимагати в педагогічного працівника проходити медичний огляд власним коштом?

Примус проходити обов'язкові медогляди власним коштом незаконний. Відповідно до [постанови](#) Кабінету Міністрів України від 23.05.2001 р. № 559 «Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок», витрати закладів і установ охорони здоров'я, пов'язані із проведенням обов'язкових медичних оглядів працівників бюджетних установ і організацій, покриваються за рахунок коштів, передбачених кошторисом на утримання відповідного закладу та установи охорони здоров'я.

Управління освіти та заклади освіти мають закладати кошти на проходження медичних оглядів у своїх бюджетах та кошторисах і, відповідно, укладати договори із закладами охорони здоров'я на проведення медичних оглядів. Укладання договорів щодо медоглядів

прямо передбачено п. 2.4 «Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій», який затверджено [наказом](#) МОЗ №246 від 21.05.2007.

Поки немає змін щодо скасування необхідності проходити медогляди під час воєнного стану. Водночас Служба освітнього омбудсмена звертатиметься до Міністерства охорони здоров'я України за роз'ясненнями щодо цього питання.

За матеріалами [Служби освітнього омбудсмена](#).

[Поширити](#)

[Освіта.ua](#)

19.04.2022